

Utbetalning av brottsskadeersättning till offer för människohandel

Redovisning av ett regeringsuppdrag

Brottsoffermyndigheten, 2010
Författare: Fanny Holm
ISBN 978-91-977205-8-8

SAMMANFATTNING

Brottsoffermyndigheten fick i regleringsbrevet för år 2009 i uppdrag att undersöka om utbetalningar av brottsskadeersättning till personer i utlandet som utsatts för människohandel för sexuella ändamål i Sverige kommer offren tillhanda. I uppdraget ingick att beakta eventuella hinder för att utbetald brottsskadeersättning når brottsoffer. I uppdraget ingick även att föreslå åtgärder för att undvika sådana hinder. Inom ramen för uppdraget föreslogs myndigheten göra en jämförelse av motsvarande rutiner i andra EU-länder och Norge.

Brottsoffermyndigheten har gjort en genomgång av domar som meddelats i Sverige i mål där åtalet rört människohandel eller andra brott av människohandelsliknande karaktär. Genomgången visar att alla målsägande i mål avseende människohandel har haft målsägandebitråde förordnat. Drygt hälften av målsägandena i mål som lett till fällande domar avseende människohandel har yrkat skadestånd. Intervjuer har genomförts med målsägandebiträden, verksamma inom rättsväsendet och socialtjänsten. Många av dessa har uppfattningen att anledningen till att inte fler yrkar skadestånd är att offren är rädda och/eller att de inte ser gärningsmännen som förövre.

Många åtal för människohandel anses inte styrkta. Domstolarna dömer då i regel i stället för koppleri eller grovt koppleri. För dessa brott döms mera sällan skadestånd ut än för människohandel. Målsägandebitråde har förordnats i ökad utsträckning de senaste åren då åtalet avsett koppleri och grovt koppleri.

Brottsoffermyndigheten har avgjort drygt trettio ärenden avseende brottsskadeersättning som rört människohandel eller andra brott av människohandelsliknande karaktär. Endast i fyra fall där skadestånd har utdömts har brottsskadeersättning inte begärts. Förutom i ett undantagsfall har det varit kvinnor eller flickor som utsatts för utnyttjande för sexuella ändamål. Det var då fråga om en funktionshindrad man som utnyttjats för tvångsarbete. I de flesta ärenden har sökanden företrätts av ombud. För alla utom en sökande har detta ombud varit målsägandebitråde i den föregående rättsprocessen. Nio av ansökningarna har avslagits och skälen för det har varierat. De flesta skäl är sådana som förekommer även i andra typer av ärenden, t.ex. att det inte är visat att gärningsmannen saknar betalningsförmåga. En avslagsgrund som är mindre vanlig i andra typer av ärenden är att ersättning inte utgår om brottet har begåtts i utlandet vid en tidpunkt då den sökande inte hade hemvist i Sverige.

Brottsoffermyndigheten har rutiner för utbetalning av brottsskadeersättning som omfattar samtliga ärendetyper. I ärenden som rör ersättning till offer för människohandel och andra brott av människohandelsliknande karaktär har utbetalning oftast gjorts till ombuden, i några ärenden direkt till sökanden och i ett till god man. Ombuden har i sin tur haft kontakt med sökanden och vidarebefordrat ersättningen. Flera av de sökande befann sig i Sverige när utbetalningen gjordes. Endast ett av ombuden har kännedom om att utbetald ersättning inte kommit offret tillhanda. I det fallet rörde det sig om att en del av ersättningen frångits offret. I ett annat fall har ombud och en åklagare som intervjuats haft misstankar om att ersättningen inte använts av offret själv utan av hennes partner. Uppgifter har även framkommit om att ett

offer har hotats i samband med utbetalning av ersättning. Hon befann sig i Sverige vid tidpunkten för utbetalningen.

En jämförelse med nio EU-länder och Norge redovisas. Flera av länderna kunde inte lämna ut uppgifter om enskilda ärenden av sekretessskäl. Andra har inte tillgång till information om specifika ärenden, eftersom deras datasystem inte tillåter sökning på den brottstypen. Jämförelsen tar sikte på dessa länders rutiner för utbetalning av brottsskadeersättning samt deras erfarenheter av dessa utbetalningar. Utbetalningar görs med check, post- och bankanvisning samt till bank- och postkonton. Det är vanligast att utbetalningen görs till bankkonto. Vissa länder har uppställt krav på att kontot ska vara sökandens eget. Endast ett land gör regelmässigt kontroller av om ersättning kommit in på sökandens konto genom kontakter med sökanden. De flesta länder betalar till ombudet om det finns ett sådant. Ett land möjliggör för offren att dela upp utbetalningen. Flera länder kan betala ut ersättning i förväg, innan rättsprocessen är avslutad eller innan skadan har kunnat fastställas i sin helhet. Inget lands myndighet har redovisat några egentliga problem med utbetalningar till offer för människohandel. Några länder redovisar dock allmänna problem vid utbetalningar med check. Det förekommer förfalskningar och att annan person utger sig för att vara sökanden. Problem förekommer också vid utbetalning till bankkonton, vilket uteslutande uppges bero på felaktiga kontonummer.

Brottsoffermyndigheten kan konstatera att brottsskadeersättning som utbetalats till personer i utlandet som utsatts för människohandel för sexuella ändamål i Sverige med något undantag kommit offren tillhanda. Det kan dock inte uteslutas att offer som återvänder till sina hemländer riskerar att utsättas för ny kriminalitet i samband med utbetalningen av brottsskadeersättning. Myndigheten anser därför att det i viss utsträckning finns skäl att ändra rutinerna när det gäller dessa utbetalningar.

Utbetalning av brottsskadeersättning ska i första hand göras till sökandens eget bankkonto eller via ombuds konto. Om det inte är möjligt skulle utbetalning kunna ske via den svenska ambassaden i det aktuella landet. Det bör finnas möjlighet att dela upp utbetalningen i mindre delbelopp. Vidare bör man rutinemässigt kontrollera i efterhand om utbetalning har kommit sökanden tillhanda.

Brottsoffermyndigheten ska vid utbetalning av brottsskadeersättning till utländska minderåriga sökande undersöka om det finns särskilda regler för omyndigas tillgångar i deras hemland, exempelvis en motsvarighet till den svenska överförmyndaren. Om det saknas överförmyndare eller andra metoder för att skydda omyndigas tillgångar ska myndigheten i vart fall kräva ett intyg på vem som är vårdnadshavare, utfärdat av en myndighet i aktuellt land.

Brottsoffermyndigheten ska ta initiativ till att förmedla ansökan till sin utländska motsvarighet i de ärenden där myndigheten avslår del av eller hela ansökan till följd av att brottet är begånget utanför Sverige. Slutligen anser Brottsoffermyndigheten att offer för människohandel bör kunna få målsäganderätt och rätt till kränkingsersättning oavsett vilken brottsrubricering rätten väljer och att det är omständigheterna i det enskilda fallet som ska fälla avgörandet.